

Eloy M. Cebrián: Chladné októbrové slnko (kapitoly 4 – 6)

Adriána Koželová, Filozofická fakulta PU, kozelova@unipo.sk

4

A tak nám ubehli roky z obdobia Republiky a neudialo sa nič zvláštne, len to, že sme vyrástli a prihodilo sa zopár normálnych incidentov ako v hociktorej rodine ako bola naša. Žili sme v presvedčení, že v našom malom mestečku sa neudeje nič dôležité, ani dobré ani zlé, akoby sme žili uprostred sklenenej gule a okolitý svet na nás zabudol. Oveľa neskôr som sa dozvedela, že v krajine sa mobilizovali mocenské sily, že boli voľby, vyhlasovali sa štrajky a vlády padali takmer na dennom poriadku. Ale toto všetko sa dialo vždy vo veľkých mestách, v Madride a v Barcelone a na iných miestach, ktoré pre mňa boli len názvami zo školskej mapy. Čím sa nás to všetko mohlo dotknúť? Hoci, keď sa nad tým lepšie zamyslím, výstražných signálov bolo dosť a boli také vážne, že sme sa o niektorých veciach dozvedeli dokonca aj my deti, ako v tú jeseň, istý čas pred vojnou, keď sa udialo v Astúrii toľko barbarstiev.

Ja som mohla mať takých 11 rokov, zanedlho som mala mať 12. Pamätám si, že v tom období otec trávil veľa času s uchom prilepeným na rádiu, hoci ho mal vždy potichučky, akoby nechcel, aby sme sa my ostatní niečo dozvedeli. Aj tak dievčatá v škole rozprávali o hrozných veciach, ktoré sa diali. Vraveli, že Katalánsko sa oddelilo od Španielska, že všade sa štrajkuje a v Astúrii prepukla revolúcia. Na ulici sa nedialo nič mimoriadne, ale cítila som, že na tom všetkom môže byť čosi pravdy, pretože schôdzky v otcovej pracovni boli čoraz častejšie. Zvonku sme počuli nervózne hlasy otca a jeho priateľov vhlbených do nekonečných rozhovorov. Zvyšovali hlasy a nakoniec to skončilo skutočným virvarom. Bračekovia sa vyľakali a plakali a mama zhlboka dýchala a neprestávala krútiť hlavou.

Spomedzi všetkých, čo k nám prichádzali, vynikal tenor strýka Artura, lekára, ktorý už nebol šéfom samosprávy, ale naďalej zastával dôležitú funkciu. Zvolili ho za miestneho predsedu strany, ktorá sa volala Republikánska ľavica. Otec a niektorí jeho bratia boli takisto jej členmi. Strýko Arturo bol natoľko zvyknutý prednášať prejavy, že si vždy ustrojil hlas a rozprával hlasnejšie než ostatní a bolo ho jasne počuť aj za dverami pracovne. Pamätám si ako raz kričal: „Na to nemajú právo! To je zločin! Masakrujú ich!“ Poučili ma, že počúvať za dverami je nevychované, ale zvedavosť ma premohla a prikradla som sa k dverám pracovne, aby som zistila, koho masakrujú. Tak som sa dozvedela, že všetko o revolúcii v Astúrii bola pravda, že baníci sa chopili zbraní a že republiková vláda sa ani nezľakla ani nezaháľala a vyslala tam legionárov a vojakov, aby ich protest potlačili. Dozvedela som sa, že zabíjajú ženy a deti, že strieľajú tých, čo berú zajatcov, zatiaľ čo oni sami iných mučia a robia im strašné veci. Práve vtedy som prvý raz počula meno generála Franka a dopyčuľa som sa o zverstvách, ktoré nariadľoval. Bohužiaľ, o generálovi som nepočula posledný raz.

Potom veci na čas utíchli a už sa viac nehovorilo o zavraždených baníkoch v Astúrii, takže všetci na celú udalosť zabudli. Ja som naďalej chodila do školy a popoludní som sa často chodievala hrať k niektorej kamarátke. Sestry Juanita a Encarna Torresové boli moje dobré kamarátky. Boli dvojčatá a chodili sme spolu do triedy. Niekedy chodili dievčatá k nám, ale bratia ich nenechali na pokoji, hlavne malý Paco, lebo mal iba šesť rokov a celé dni vymýšľal čertoviny a všetko poprevrácal hore nohami. Radšej som chodievala k nim domov. Bývali na

konci tej istej ulice v obrovskom dome plnom kobercov, obrazov a luxusného nábytku, pretože ich otec bol notár a boli zámožní. Notárstvo mali v podschodí, ale dom bol taký obrovský, že sme mohli hore robiť toľko hluku, koľko sa nám zachcelo a nik nás nepočul. Občas sme dotiahli kopu starých časopisov a hľadali sme v nich fotky filmových umelcov. Vystrihovali sme si hlavne Clarka Gabla, Ronalda Colmana a Josého Nieta a nalepovali sme ich do albumu. Predstavovali sme si, že sú to naši snúbenci a všetky tri sme im vypisovali siahodlhé ľúbostné listy, ktoré sme nikdy neodoslali, pretože sme nepoznali adresy. Inokedy sme organizovali turnaje v spoločenských hrách a nezriedka sa k nám pridala aj brat dvojčiek Paquito, starší chlapec, ktorý mal najmenej 18 rokov. Keď sa tak stalo, veľmi som sa pýrila a nevedela som poriadne hodiť kockou. Dvojčky sa zo mňa smiali, pretože si všimli, že sa mi ich brat páči. Bol štíhly, tmavovlasý, kučeravý a mal nádherné oči. Naozaj som bola do Paquita tajne zaľúbená, ale radšej by som zomrela, než by som to mala priznať, lebo som bola ešte sopláňa a on by si ma nikdy nevšimol.

5

Niekedy v tom čase sa narodila moja sestrička Angelita, čo nikto z nás nečakal. Všimla som si, že mama rastie hrozné brucho a dokonca si to uvedomili aj malí bratia. „Mami“ – povedal raz môj brat Gabriel pri stole – „nejedzte toľko, pozrite sa, ako tučniete.“ Mama sa skoro zadusila od smiechu, ale otec sa veľmi nahneval a brat si nakoniec vyslúžil facku a trest. Mama ešte viac pribrala a bratia sa začali strachovať, lebo si mysleli, že je to kvôli nejakej chorobe. Paco, ktorý bol veľký mudrc, bol presvedčený, že mama trpela chorobou, ktorá sa volá „aerohltávia“, hrozná vec, pri ktorej chorý nemôže vydýchnuť všetok vzduch, ktorý vdýchne a trochu z neho vždy zostane vnútri a nakoniec zostane ako nafúknutý balón. „A ak ich neoperujú, - presvedčivo vravieval náš Paco, - nakoniec vybuchnú a všetko postriekajú krvou. Mala som už 12 rokov a hoci mi to nikto nepovedal, v duchu som tušila, čo sa v skutočnosti s mamou dialo. Pokúšala som sa bratom vysvetliť, že bude mať dieťa, ale smiali sa zo mňa. Hovorili mi, že som hlúpa, pretože každý vie, že deti nosí v zobáku bocian alebo ich nosí pekár v bochníku chleba alebo niečo také. Ale museli mi dať za pravdu, keď nás otec po jednej noci plnej kriku zavolať k sebe do spálne a ukázal nám novú sestričku. „To je Ángela“ – povedal. Všetci traja sme sa naklonili nad postieľku a medzi plachtami a prikrývkami sme nakoniec zbadali pokrčenú tváričku a dve maličké rúčky ako mali moje bábiky. „Fuj! Podobá sa na žabu!“ – povedal Paco, čím si vyslúžil slušný výprask a ihneď ho vyhnali z izby. Gabriel dôstojne vyhlásil, že spolu s bratom odchádza a obaja odišli a hundrali niečo v zmysle, že je to nespravodlivé, že na to nemali právo a že ich sestra je strašidlo. Ale ja som sa na ňu nemohla vynadávať a potom som sa pozrela na mamu, ktorá sa na mňa z postele usmievala a vyzerala akoby bola veľmi chorá. „Už si staršia, Marieta, - povedala mi slabučkým hlasom. - Musíš sa veľmi dobre starať o sestričku, lebo jej budeš druhou mamou.“ Súhlasne som kývala hlavou a sľúbila som, že sa o ňu budem vzorne starať. Mama mi potom povedala, že ak chcem, môžem ju vziať na ruky. Bála som sa zodvihnúť tú malú zababušenú vecičku. Ani som nevedela, ako ju chytiť. Ale otec mi pomohol vybrať ju z postieľky a len čo som držala sestru v náručí a jej tvárička bola tak blízko mojej, uvedomila som si, že vnútri mňa sa prebúdzajú veľký cit a musela som sa veľmi usilovať, aby som zadržala plač. Maličká otvorila očká ako žiariace sivé gombičky a pozrela na mňa. Zdalo sa mi, že a trochu usmieva. „Si veľmi pekná, Angelita“ – povedala som jej zo srdca. A začala som ju nežne kolísať, aby znova zaspala.

Po nejakom čase som využila nepozornosť sestričkinej opatrovateľky Maríe Luisy a s Angelitou v náručí som šla do babičkinej izby, pretože ona odtiaľ nikdy nevychádzala a keby som jej ju nebola vzala ukázať, nikdy by svoju novú vnučku nespoznala. Maličká

otvorila veľké oči, keď uvidela tú izbu plnú slnka, hoci vonku fúkal vetrisko a bol škaredý deň. Babička Mariá sedela ako vždy na svojom mieste pri okne a veľmi sa potešila, keď nás dve uvidela vchádzať.

- Marieta! -povedala-. Už nechodievalaš tak často ako predtým. To bude tým, že si už staršia.

- Nie, babička. Malička ma veľmi zamestnáva. Pozrite, priniesla som vám ju ukázať.

Babička ma poprosila, aby som prišla bližšie a rozplývala sa nad vnučkou. Maznala sa s ňou, spievala jej uspávančku ešte z čias, keď bola malá, no nepokúsila sa ju ani pobožkať ani vziať na ruky. Ale zato Angelita k nej vystierala rúčky a veľmi sa smiala, takže som sa uistila, že vidí to isté, čo ja.

- Je to nádherné stvorenie - povedala mi babička. Aká škoda, že sa narodila v takých zlých časoch.

- Prečo to vravíte, babička? – spýtala som sa prekvapená, pretože takto som ju nepočula hovoriť prvý raz.

- To nič, Marieta. To nič. Vezmi už maličkú, zdá sa mi, že je hladná.

Otočila som sa, že vyjdem z izby a pocítila som pritom zimomriavky akoby zrazu prudko klesla teplota. Možno som si to namýšľala, ale zdalo sa mi, že slnko v babičkinej izbe žiari menej.

6

To leto sme šli do maminej dediny a strávili sme tam posledné báječné prázdniny, ktoré sme mali za posledné roky mať. Higuera bola skôr maličkou dedinkou než dedinou a býval tam ani nie tucet rodín. Ale mama tam patrili nejaké pozemky a malé hospodárstvo, ktoré prenajímala roľníkom, aby mohli mlátiť obilie a čistiť ho. Keďže sme boli deťmi vlastníkov, cítili sme sa ako skutočné pánčatá. Každé ráno sme tam prikvitli, vyliezli na mláťačku a štváli sme dobytok. „Hijó! Rýchlejšie!“ – kričali sme a krútili sa okolo humna a vidlice mláťačky pod našimi nohami oddeľovali zrno od pliev. Smiali sme sa ako blázni a tí milí ľudia na nás prívetivo pozerali, hoci predpokladám, že mali nás mali pokrč, keď sme sa tam každý deň zjavili a vyrušovali ich pri práci. Popoludní sa vrecia plné pšenice nakladali na čudné obrovské vozy, ktoré mali zadné kolá oveľa väčšie ako predné. Vyliezli sme celkom najvyššie a cítili sme sa ako králi sveta.

Slnčná guľa sa pomaly a isto ukrývala a zdalo sa, že podpáli čerstvo požaté polia. Do dedinky sme sa vracali napoly uspatí drkotaním vozov, ušpinení od hlíny a rehotali sme sa vždy, keď sme od obilného prachu začali kýchať.

Po večeri sme vyšli na ulicu a na kamenných lavičkách v besiedke sme si vychutnávali nočnú sviežosť. Zostávali sme dlho do noci, lebo bolo leto a nikto si nespomenul, že nás má poslať do postele, ako keby čas a hodiny prestali existovať. Mama kolísala maličkú na rukách, ale Angelita bola veľmi živá a ani ona nechcela zaspáť, ale radšej sa na všetko udivene pozerala a prštekmi na všetko ukazovala, aby sme jej hovorili, čo sa ako volá. Už sa na seba vôbec nepodobala a nevyzerala ako keď sa narodila. Bola nádherná a bratia sa s ňou napokon zmierili a robili jej opičky, aby sa smiala. Sedeli sme tam pod hviezdami a trávili sme celé

hodiny len tak, popíjali ľadovú ovocnú šťavu, rozprávali si vtipy alebo s otvorenými ústami počúvali otca ako rozprával preukrutné a strhujúce historiky, aké som nikdy nepočula. Boli to príbehy o lupičoch, ktorí skončili prestrieľaní policajnými guľkami alebo o rozparovačovi Sacamantecasovi, slávnom zločincovi, ktorý unášal deti, rozštvrtil ich a vyberal z nich útroby, z ktorých robil obklady, aby zmiernil matke tuberu. Ale najviac sme sa tešili, keď večer otec priniesol von gramofón. Púšťali sme platne Estrellity Castrovej, Conche Piquerovej alebo Carlosa Gardela, ktorý svojmu milovanému Buenos Aires spieval hlasom, ktorý znel zo starej gramofónovej trúby akoby z diaľav a trochu falošne. Pamätám si, že sme sa striedali, keď sme ho ručne natáčali a každú chvíľu bolo treba meniť ihlu, pretože platne sa škriabali a zanedlho zneli ako hrniec plný smažených zemiačkov. Ale najlepšie bolo, keď otec púšťal platne s pasodoble, ktoré si chránil ako oko v hlave a začali sa schádzať ľudia zo susedstva. Prichádzali so stoličkami, džbánmi plnými vody s kvapkou anízovky a my deti sme z nej mohli piť, až kým sa nám nezakrútila hlava. Tancovalo sa rovno na ulici v sprievode gramofónu akoby bola veselica. Veľmi sa nám rátalo, keď nejaký mladík vyzval do tanca tetu Rosario, maminu slobodnú sestru. A niekedy pozval do tanca aj otec mamu a kým sa obaja smiali vo víre tanca, držala som maličkú na rukách.

Myslím, že nikdy sme neboli šťastnejší ako vtedy a nikdy viac sme už takí šťastní neboli. Ale aj tak, keď si spomeniem na ono leto, musím posmutnieť. Asi preto, že sa nedá bezbolestne spomínať na veci, ktoré raz a navždy skončili.

Keď sme sa vrátili do mesta, bol už september a mal sa začať jarmok. Aj tamtie dni boli veselé, akoby ľudia vedeli, čo má nastať a chceli sa zabávať viac, než kedykoľvek predtým. Otec nám dal peniaze na slnečnicové semenka a krevety a na vstupné do domu ženy s odťatou hlavou, ktorej som sa veľmi bála, ale náš Paco protestoval, že je to podvod a chcel vrátiť nazad obidva reály, čo zaplatil. Boli sme aj v Dome krivých zrkadiel, kde sa videli raz obrovskí, inokedy ako tučibomby, videli sme aj bábkové divadlo a myšie a slimačie zápasy. Chlapi na nich uzatvárali stávky ako na chrtov. Bola som veľmi spokojná, lebo som stretla veľa kamarátok zo školy, ktoré som nevidela od skončenia školského roku a mohli sme si porozprávať, čo sme v lete robili a ja som sa pýšila novými šatami s nazberanými rukávmi a plisovanou sukňou.

Ale pamätám si, že na konci jarmoku sa udialo niečo, čo všetko pokazilo. Raz popoludní nás rodičia pozvali na zmrzlinu na terasu. Hneď pri vedľajšom stole sedela skupina chlapcov v modrých košeliach. Na hrudi mali vyšitý červený znak s jarmom a zväzkom šípov. Vedela som, prečo sú takto oblečení. Boli to falangisti zo strany Josého Antonia Prima de Riveru, mladého muža s ušľachtilým výzorom, ktorý bol každú chvíľu v nejakom časopise. Ale otec neustále opakoval, že je to len banda chuligánov a lotrov a nazval ich fašistami. Tomu slovu som vtedy nerozumela, ale podľa pohrdania, s akým sa o nich otec vyjadroval, som usúdila, že je to niečo veľmi zlé. Mládenci pri vedľajšom stole popíjali koňak a robili hrozný hurhaj. Otec zvrátil obočie a potichu nám povedal, aby sme na nich ani nepozreli, hoci ja som musela, pretože som si práve uvedomila, že jeden z nich je Paquito, starší brat dvojčiek Torresových. Snažila som sa naňho celkom nenápadne bokom pozrieť, aby si to otec nevšimol, ale Paquito ma zbadal a zakýval mi. V tej modrej košeli s vyhrnutými rukávmi a s vojenskými trakmi vyzeral krajší ako kedykoľvek predtým. Začervenala som sa a myslela som, že od hanby zomriem.

Práve vtedy okolo prechádzala menšia manifestácia, čo bolo v tom čase celkom bežné. Tentoraz to boli robotníci z fabriky a už si ani nepamätám, proti čomu protestovali. Niesli transparent, na ktorej bol namaľovaný kosák a kladivo a skoro všetci si okolo krku obtočili

červenú šatku. Len čo ich zbadali falangisti od vedľajšieho stola, začali vykrikovať: „Komunistickí zmrdi!“ – volali na nich – „Choďte do Moskvy!“. Nazvali ich aj „červenými hovnami“ a častovali ich ďalšími hrubými oplznosťami, ktoré by som sa nikdy neodvážila zopakovať. Manifestujúci sa tvárili, akože ich nepočujú, no vtedy sa jeden z falangistov, akurát Paquito, zdvihol od stola a hodil do skupiny vzdalujúcich sa robotníkov svoj pohár takou presnou muškou, že trafil jedného muža na konci. Muž si chytil rukou hlavu, otočil sa k nemu a tvárou v tvár k falangistom zakričal: „Fašisti!“ „Je nám ct'ou!“ – odpovedal jeden z nich. Ani nevravím, že som bol presvedčená, že slovo „fašista“ je obrovská urážka.

Vtom sa všetci postavili, vztýčili pravicu a začali spievať *Tvárou k slnku*, čo bola falangistická hymna. Robotníkom sa pieseň zrejme nepáčila, pretože len čo ju začuli, menšia skupinka sa začala bližieť k stolu k falangistom a nevyzerali príliš priateľsky. Schyľovalo sa k potýčke a my sme stále sedeli vedľa pri stole s nedojedenou zmrzlinou. Mama už hodnú chvíľu ťahala otca za rukáv a šepkala mu: „Bože môj, Eloy, poďme odtiaľ aj keby sa čo dialo.“ Ale otec nevyzeral, že sa chystá odísť, pretože celý výjav sledoval minútu od minúty zlostnejší. O chvíľu, keď boli robotníci takmer celkom pri falangistoch, ktorí sa už pripravovali rozdávať buchnáty, prekvapení sme zbadali ako otec vstal a zamiešal sa medzi obe skupiny: „Prepáčte tým chlapcom“ – povedal robotníkom, „sú trochu pod parou a nevedia, čo robia.“ Falangisti zostali takí prekvapení, že ani ústa nedokázali otvoriť. Práve keď sa zdalo, že idú zareagovať, otec sa k nim otočil a povedal Paquitovi: „Nehanbiš sa? Títo muži vám nič neurobili. Prataj sa odtiaľ aj so svojimi kumpánmi alebo ihneď zavolám dona Ramóna.“ Don Ramón bol Paquitov otec, ten notár a prakticky náš sused a s otcom sa trochu poznali. Otec to rozprával ako keď sa karhajú deti. Paquito celý červený od zlosti sipel a ja som sa začala báť, že naňho zdvihne ruku. Jeden vysoký falangista s tvárou zabijaka sa priblížil a chcel otca udrieť, ale Paquito ho zadržal: „Poďme chlapci, mažeme odtiaľ, aj tak tu o nič neprídeme“ – povedal ostatným. Keď odchádzali, dívali sa na robotníkov, ktorí z nich takisto nespustili oči, pripravení kedykoľvek zaútočiť. Ostatní potom podišli k otcovi a blahoželali mu k rozvahe. Ale nevyzeral spokojný, že zabránil bitke. „Aj my už odchádzame“ – povedal unavene. Ten rok sme viac na jarmok nešli.

Cebrián, Eloy Miguel: *Bajo la fría luz de octubre*. Madrid: Alfaguara 2003. Dostupné na:

<http://www.xn-->

[c1ajahiit.com/?%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0=Bajo+La+Fra+Luz+De+O+ctubre+%D1%81%D1%82%D1%80=6](http://www.xn--c1ajahiit.com/?%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0=Bajo+La+Fra+Luz+De+O+ctubre+%D1%81%D1%82%D1%80=6)